

Ali smo Slovenci res hlapci Jerneji?

V Cankarjevem domu sta bili konec maja, pred Dnevmom mladosti ob zaključku 6. natečaja z naslovom Revolucije še traja, kje je naše in moje mesto v njej, dve prireditvi. Na prvi so srednješolci razpravljaj o svojem položaju v družbi, v večini pogovorov pa so segli tudi precej čez to. Spraševali so se, ali smo Slovenci še danes hlapci Jerneji, o občutku evforije o zmagi 1945 in o današnjem stanju, o zaščiti živiljenjskega okolja in ne nazadnje o vlogi posameznika v družbi. Isti dan pa je bila v veliki dvorani sklepna kulturna prireditve, kjer so s svojimi glasbenimi in plesnimi prispevki nastopili učenci iz Murske Sobote, Delnic, Adlešičev in naše občine. Predstavo je zrežiral Marjan Belina, slavnostni govornik pa je bil član predsedstva republike konference SZDL Primož Hainz.

Objavljamo dva izvlečka in enega najbolje ocenjenih prispevkov pod naslovom »Je imel hlapac Jernej prijateje?«

Svobodo tudi tistim, ki misijo drugače

Pri uveljavljanju osebne svobode pa je treba biti previden. Svoboda dejanj je svoboda le do takrat, dokler druge mu ne omejuje njegove svobode.

V tem je tudi vloga zakonov. Mislimo, da nam zakoni omejujejo svobodo. Vendar so dobri zakoni tisti zakoni, ki nas svarijo pred dejani, ki bi bila v škodo nas ali drugih. Če je zakonov in predpisov preveč, nas to vodi v sužnost. Toda nekateri zakoni so za svobodo nujni. Kako neki bi bil videti nogomet, če bi vsak igralec delal, kar hoče, brez omejitev. Taka usmerjenost pa v bistvu vodi v anarhijo.

RUDI DOLGAN

Kako lepa si Bala krajina

Valovit svet, preprezen z njivami in dolinami ter razkošnimi strelki. Visoka praprot, ki jeseni skriva najbolj zavzetim gobarjem množice gob. Breze tenkolaskes šeststilo v prijetnem vetrju, ki veje skozi spokojno pokrajino. Sonce se zrcali v srebrni Kolpi, po kateri

plava jata račk. Ob obronkih temnih host se dvigajo k nebu stoljetni kostanji in orehi, ki vsako jesen bogato obrodijo. Vse hosta odmeva od pticijh zborov. Od daleč se sliši zvon cerkvic vrh hriba. Nedaleč od gozda se dviguje vinska gorica v sončnih barvah zdanic. Prvi dopoldanski veter nam prinese vonj po cvetočih trtah in lipah. Na megleinem jugu se oblastno dviguje tuji Klek, o katerem kroži toliko zgodb. Tako te vidi popotnik, tako te opevajo v sliki, glasbi in besedi. Narava počasi umira. Nad lepo, spokojno pokrajino in Kolpo, nad katero poleti še vedno kot nekoč zaide štoklja, ležijo sence.

KATARINA KOŠOROK

Je imel hlapec Jernej prijatelje?

Hlapac Jernej je gotovo ena največjih postavitev na naši literarni zgodovini. Simbol hkratnega iskanja ponizanih v razdaljih ter pravičnih in krvih.

Naše iskanje je uperjeno in usmerjeno predvsem v prijatelje, ki naj bi jih ta starec, ta mladenič polnega duha, imel.

Postavimo si ovir, ki naj naznačuje razmišljanje Jernejskega idealizma. Le-to se dokaj hitro razkrije in razvije v vprašanje: čigavo je; od tistega, ki je zasadil drevo ali od tistega, ki ga je obiral.

Hlapac Jernej v vsej svoji hlapčevski zvestobi, po vendar gospodski trdnosti išče svojo pravico. In pot k tej pravici naj bi bila tudi pot k tistim, ki misijo enako, ali vsaj dovolj podobno razmišljavati.

Morda skoraj nevede, je tudi Ivan Cankar začrtal ob hlapčevi poti pravičnosti tudi pot k tistim, ki so zmožni vrskavati glasove vpijočega v puščavi... Pot k tistem, ki bi to puščavo uničili, jo morda preuredi.

Toda, če je pot stodostotna, če je pot trdna in večna in namenjena pohodu k »domu pravice«, če je njen obstoj potren, pa žal veliki hlapac nima odkrte in soocene sreče s svojimi prijatelji. Enote, v katerih bi mogel Jernej iskati prijatelje, naj bi bile opredeljene z vsemi junaki, z vsemi tistimi, s katerimi se je srečeval.

Gre predvsem za tri enote in sicer:

– osebe, ki Jerneja popolnoma zavračajo
– osebe, ki se mu posmehujejo brez vzroka

– osebe, ki mu dajejo prav zadnjih oseb je gotovo najmanj. Prvi le teh je student, ki ga razburja besedne novice iz hlapčevih ust... Vendar obstane vse le pri navdušenosti.

Drugi del njegovih prijateljev so visti, ki so prav tako za nekaj prikrajšani pred drugim... S temi se hlapec poveže le miselno in se z njimi le miselno zveže... Edini, ki pa pravno priti hlapcu Jerneju je mladi ljubljanski sodnik – vendar mu tudi ta ni bil prijatelj. Bil je človek zazrt v iskanje prilikanjske simbolike, kar čutimo le še kot zanos za nadaljevanje hlapčeve agonije.

Ostalo prijateljstvo je le nestvarno, je stekano v čudežno iskanje in v zapiranje vase.

Največjega prijatelja je čutil Jernej v Bogu, njemu je posvetil tudi svoj Oče nas, k njemu se je zatekal in ob iskanju svoje pravice je iskal tudi njega.

V sklepnom razmišljanju se Jernej retorično vpraša:

Je pravica ali je ni, je Bog ali ga ni.

In tako kot Boga Jernej tudi pravice ni našel in tako kot pravice, Jernej tudi Boga ni našel.

Izgubil je vero, izgubil je Boga, svojega edinega prijatelja. Izgubil je torej nekoga, ki ga je vsaj imel za prijatelja.

Zanimivo je tudi primerjava, ki nam jo Ivan Cankar ponuja – Potovanje hlapca Jerneja primerja z Jezusom Kristusom in njegovim krizevim potom. Zastavlja se nam vprašanje, če torej Boga ni v vesolju, je torej vsaj v človeku?

Morda pa je resnični in dokončno izpričani prijatelj hlapca Jerneja v priovedovalcu samem.

Celotno popotje Jerneja in Jernejstva je v bistvu otožno samevanje in otožno iskanje in otožno opazovanje velike moči priovedovalca.

Če se postavimo v stališče, da si Ivan Cankar išče v hlapcu Jerneju posebiteit in notranje očiščenje in da je hlapac Jernej s to trditvijo poistoveten z Ivanom Cankarjem, zgubimo še zadnjega navdušenca nad hlapcem Jernejem, še zadnjega njegovega prijatelja.

Takšna je usoda Jerneja in Jernejstva!

Prijatelj najbrž ni imel, čemu jih imeti?

Revolucionarji ne potrebujejo prijateljev!

TONE SMOLEJ, 2. r.

V Domu je kulturno življenje zelo razgibano

IZ DELA DOMA UPOKOJENCEV TABÓR

Živijo kot velika družina

»V obeh naših enotah – Domu na Taboru in Domu na Poljanah smo imeli konec preteklega leta 490 oskrbovancev. Na Taboru jih je bilo 320 ali 65,3 odstotka in 170 ali 34,7 odstotka na Poljanah,« je povedala direktorica Doma upokojencev Center Fani Žužek-Vabšek.

»Na žalost smo v lanskem letu zabeležili kar za 50 odstotkov večjo fluktuacijo stanovalcev kot letu 1979. To ne preseneča. Več kot polovica stanovalcev je starih 80 do 90 let. Kar tri četrtine vseh varovanec potrebuje dodatno nego.« Skoraj 14 odstotkov oskrbovancev je starih nad 90 let. Povprečna starost oskrbovancev starih nad 65 let je 82,6 let. Najstarejša oskrbovanka ima 102 let.

Naši porabniki so izredno zadovoljni z gospodinjsko pomočjo, ki jo opravljata dve delavci doma vse dni v tednu, razen nedelj in praznikov. Število uporabnikov te storitve naraste. Vendar pa nas bodo ekonomska kriza, padec živiljenjskega standarda in dejstvo, da je blagajna socialnega varstva tako rekoč prazna, po vsej verjetnosti prisili, da bomo morali profesionalne oblike pomoći skrbiti in razvijati cenejše, zaskrbljeno napoveduje prihodnost tako imenovane »zunanje dejavnosti«. Doma direktorica in dodaja, da bo velika škoda, saj je bilo odpiranje doma navzven zaželeno in dobro sprejeto. No, dom pa nudi kljub vsemu, pomoč tudi stanovalcem na Poljanski 14, kjer je zgrajenih 54 manjših stanovanj za upokojence. Tem stanovalcem nudi dom prehrano, pomoč v gospodinjstvu, začasni sprejem v dom, pranje in likanje perila, kopanje, sodelovanje na družbenih rekreativnih in kulturnih prireditvah.

Naši porabniki so izredno zadovoljni z gospodinjsko pomočjo, ki jo opravljata dve delavci doma vse dni v tednu, razen nedelj in praznikov. Število uporabnikov te storitve naraste. Vendar pa nas bodo ekonomska kriza, padec živiljenjskega standarda in dejstvo, da je blagajna socialnega varstva tako rekoč prazna, po vsej verjetnosti prisili, da bomo morali profesionalne oblike pomoći skrbiti in razvijati cenejše, zaskrbljeno napoveduje prihodnost tako imenovane »zunanje dejavnosti«. Doma direktorica in dodaja, da bo velika škoda, saj je bilo odpiranje doma navzven zaželeno in dobro sprejeto. No, dom pa nudi kljub vsemu, pomoč tudi stanovalcem na Poljanski 14, kjer je zgrajenih 54 manjših stanovanj za upokojence. Tem stanovalcem nudi dom prehrano, pomoč v gospodinjstvu, začasni sprejem v dom, pranje in likanje perila, kopanje, sodelovanje na družbenih rekreativnih in kulturnih prireditvah.

»Važno je,« pravi direktorica Žužek-Vabšek, »da naše storitve ponudimo tem ljudem prav do njihovih domov. Če govorita o naši »zunanji dejavnosti«, bi rada povedala še tole. Poleg vsega že naštetege pripravljamo tudi hrano za zunanje abonentove. Tako se naše restavracije posluži dnevno okoli 250 abonentov. Nudimo seveda tudi dnevno varstvo v domu, kar pa se ni obvezlo. Ugotavljamo namreč, da si občani raje organizirajo varstvo na svojih domovih, ali pa se odločijo za sprejem v dom. Kot zanimivost naj pomenim, da se pranja in likanje perila poslužuje v zadnjem času precejšnje število študentov, saj je naša cena nižja kot v javnih pralnicah.«

»Kar zadeva delavce doma, moram povedati, da se nam je lansko leto fluktacija znižala kar za 50 odstotkov, kar pripisujemo vsespološnim problemom zaposlovanja in večanjem brezposelnosti. Kjerati pa se je prav zaradi tega izboljšala delovna disciplina in odgovornost do dela. Sicer pa imamo zapošlenih 215 delavcev. Skoraj polovica jih je iz drugih republik. Poleg tega delajo na pogodbo med drugim še pravnik in trije zdravnički specialisti. Pri nas skrbimo za izobraževanje zapošlenih. Tako smo vključili v tečaje kar 16 strežnic in negovalk. Strokovni delavci so redno udeleževanje seminarjev, tečajev in predavanj s področja dela, ki ga opravljajo.«

»Sicer pa,« je pribila sogovornica, »vse naše delo je usmerjeno predvsem v to, da pomagamo starejši generaciji preživeti jesen življenja čim lepše in kolikor se le da, srečno.«

TATJANA PUST

V okrogli dvorani Cankarjevega doma so se mladi pogovarjali o svojih prispevkih za natečaj o revoluciji, hkrati pa so razgrnili še vrsto problemov mlade generacije in svojih pogledov na današnji seji.

(nadaljevanje s 3. strani)

Konkretne pripombe

AMANDMA IX: Pojavilo se je vprašanje državljanstva SR Slovenije. Podrobnejše je potrebno določiti pod kakšnimi pogoji se lahko pridobi to državljanstvo.

AMANDMA XI: Določilo, da je himna SR Slovenije »Zdravljica« presega ustavno regulativo. Dosedanji 10. člen ustanove zadošča. Dva razloga govorita v prid temu:

1. Določilo o himni mora vsebovati tudi uradno besedilo himne. Tega v ustanovi vsekakor ni mogoče opredeliti.

2. Spremenba himne bi terjala zamudno in zahtevno proceduro spremnjanja ustanove.

V razpravi je bila sicer podprtta pobuda, da naj bo himna »Zdravljica«, vendar naj se to opredeli v posebnem zakonu, kot je to predvideno v 12. točki LII. amandmaja. V kolikor pa bi bil sprejet ta amandman, pa bi predlaganemu besedilu bilo potrebno dodati: »v besedilu in napevu, kot ga določa zakon.«

4 / DOGOVORI

AMANDMA XVIII: Iz razprave izhaja, da je potrebno samoupravno interesno organizirano na področju družbenih služb čim bolj racionalizirati in poenostaviti. To velja predvsem za družbene dejavnosti, katerih obseg dela je določen z državnimi predpisi. Gleda drugih oblik samoupravnega organiziranja pa mora obvezljivo osnovno načelo prostovoljnosti in enakopravnosti. Zato je obvezno združevanje in samoupravno organiziranje v nasprotju s tem načelom.

V razpravi pa je bilo izraženo tudi stališče, da bi veljalo enako kot TOZD ukiniti tudi samoupravne interne skupnosti. Predpis o obveznem združevanju in pokojniškem zavarovanju, brezplačnem šolstvu ter nalagah republike pri socialnem in otroškem varstvu, razvoju znanosti, kulturni in tehnoskulturni dejavnosti pa bi kazalo vnesti med zakonodajne pristojnosti republike. Vpliv in nadzor državljanov nad temi izdtki pa bi bila še vedno zagotovljena preko skupštine SR Slovenije, režijski stroški pa znatno manjši.

AMANDMA XXII: Povsem nerazumljivo je

namreč kaj predlagalec pojmuje pod delom »za druge potrebe«. Razumljivo je, da se dobicek, ki ga doseže zadruga s svojim poslovanjem razdeli na del, ki gre članom zadruge glede na prispevek, ki so ga dali k ustvarjanju tega dobiceka s svojim delom in sredstvi in na del, ki se vnese v skladu zadruge. Kaj naj bi predstavljal del za »druge potrebe« ni obrazloženo, diktacija sama pa bi omogočila v praksi neslutene manipulacije. Zato je potrebno ta del besedila ćrtati.

AMANDMA XXIX: Narodni banki Slovenije je potrebno zagotoviti neodvisnost od posameznih odločitev tudi Skupštine SR Slovenije in tako omogočiti deregulacijo oziroma že pri tem prepričiti morebitni volontarizem (zato je treba ćrtati zadnja dva odstavka 1. točke). Po drugi strani pa je treba NB Slovenije predpisati odgovornost za vzdrževanje notranjega in zunanjega gospodarskega ravnotežja (skupaj z drugimi Narodnimi bankami republik in Narodno banko Jugoslavije), pa tudi garancijo varčevalcem v primeru propada posamezne poslovne banke – ne pa garancije za vse prevzete obveznosti takšne banke.

AMANDMA XXXIII: Volitve delegatov v zbor združenega dela in zbor krajevnih skupnosti v občini naj bodo enovito urejena. Zaradi tega ni sprejemljiv variantni dodatek v 1. odstavku 4. točke amandmaja.

Izrazili smo mnenje, da bi zadoščala za občine paritetno sestavljen skupština z enim zborom, kjer bi delegati v neposrednem kontaktu konfrontirali svoja stališča in sprejemali odločitve. To bi pomenilo ne le zmanjšanje stroškov sklica skupštine, ampak tudi vsebinsko polneje obliko odločanja v občini. Zaradi navedenega bi tako skupščinsko organiziranost moralni v osnutku amandmajev v republiški ustanovi dali v razpravo vsaj kot variante.

Že v splošnih pripombah je navedena pripomba na ustavno vlogo SZDL v volilnem postopku, zato je ne obnavljamo posebej in velajo za ta admandma stališča iz uvodnega dela.

AMANDMA XXXVIII: Že v dosedanjih razpravah tako v Marib